

AIMARA
TERRITORIS ON ES PARLA
<p>L'aimara és una llengua parlada a l'altiplà andí, a les vores del llac Titicaca. Actualment els parlants d'aimara es troben repartits entre Bolívia, on es troba la majoria de la comunitat lingüística amb 1.200.000 parlants, Perú amb uns 440 000, seguit de Xile i Argentina, amb 128 000 i 88.000 respectivament. S'han trobat topònims aimares arreu dels Andes, cosa que fa pensar que antigament s'estenien més enllà del seu territori actual.</p>
DIVERSITAT INTERNA/ VARIACIÓ GEOGRÀFICA
<p>La variació dialectal de l'aimara no és gaire gran, i el grau de comprensió entre parlants de diferents varietats és alt. Trobem dos dialectes: (i) l'aimara central, parlat als departaments de Taena i Moqegua al Perú; i (ii) l'aimara del sud, parlat a la resta del domini lingüístic. Aquesta darrera varietat és la que compta amb més parlants i la que té més prestigi.</p>
NOMBRE APROXIMAT DE PARLANTS AL MÓN
<p>Es calcula que hi ha 2.200.000 parlants d'aimara al món.</p>
ESTATUS JURÍDIC I DE FACTO
<p>La situació jurídica de l'aimara és diferent segons el país. Tant a Argentina com a Xile no compta amb cap reconeixement oficial especial, més enllà del reconeixement de les llengües i cultures precolombines. A Bolívia, on es troba el gruix de la comunitat, és reconeguda com a llengua oficial a tot el territori, juntament amb les altres llengües indígenes. En aquest país podem trobar població monolingüe aimara, i població que té un coneixement molt rudimentari d'espanyol. S'estima que el 40 % de la població de la ciutat de La Paz parla aimara. La constitució del Perú reconeix l'oficialitat de l'aimara en aquelles zones on es parla: Taena i Moqegua. Amb tot, l'aimara es troba en una situació de subordinació respecte de l'espanyol.</p>
FILIACIÓ
<p>L'aimara és una de les tres llengües que queden de la família aimara, juntament amb el jaqaru i el kawki. Si bé s'ha intentat emparentar l'aimara amb el quítxua, sembla més raonable parlar d'una família lingüística aimara independent que, per mor del contacte, té trets compartit amb el quítxua. Altres classificacions situen l'aimara dins la macrofamília de llengües ameríndies.</p>
ESTATUS oralitat / escriptura
<p>L'aimara és una llengua amb tradició eminentment oral. Tot i això, a l'època precolombina varen desenvolupar un sistema simbòlic per representar paraules i històries i que pintaven sobre la pell d'animals. El 1985 es va desenvolupar l'Alfabeto Único, utilitzat fins ara. No obstant això, la gran majoria de la població aimara alfabetitzada ho és en castellà.</p>
TRETS FORMALS BÀSICS
<p><b>Fonètica</b></p> <p>1. L'aimara només té 3 vocals: &lt;a&gt;, &lt;i&gt;, &lt;u&gt;, i és per això que els parlants poden tenir dificultats a l'hora de pronunciar les vocals que no tenen en la seva llengua.</p>

2. L'aimara no té el so que correspon a la <ll>, fet que els pot dificultar pronunciar aquest so.
3. En aimara no trobem l'oposició entre erra simple, com a 'cara', i erra vibrant, com a 'córrer'. És per això que als parlants els pot costar a l'hora d'articular-les.
4. En aimara l'accent cau sempre a la penúltima síl·laba de la paraula. És per això que els parlants poden tendir a pronunciar moltes paraules planes.

### Morfosintaxi

1. El sistema de pronoms personals de l'aimara és força diferent que el del català. L'aimara té quatre persones: la primera inclou l'emissor i exclou el receptor (jo, nosaltres), la segona inclou el receptor i exclou l'emissor (tu, vosaltres), la tercera no fa referència ni a l'emissor ni al receptor (ell, ella, ells, elles) i la quarta inclou tant l'emissor com el receptor (nosaltres).
2. L'aimara es diferencia del quítxua i el català en la distribució dels temps verbals. Per això poden cometre errors en la flexió dels verbs en català. Un dels errors més freqüents és l'ús de formes verbals com 'ha vingut' en lloc de formes com 'va venir'.
3. L'aimara no té un equivalent al verb ser en català. D'aquesta manera, un error freqüent dels parlants d'aimara és l'elisió del verb ser en català i la confusió entre ser i estar. Exemple: 'Aquesta meva casa' en lloc de 'Aquesta és la meva casa' o 'Estic petit' en lloc de 'Soc petit'.
4. L'ordre de les paraules a l'oració en aimara és SOV; això és primer el subjecte, després els complements i en darrer lloc el verb.
5. En aimara els modificadors segueixen l'adjectiu, i, per aquest motiu, poden tendir a posposar-los també en català, i crear sintagmes com 'és simpàtica molt'.
6. En aimara hi ha postposicions, és a dir, l'equivalent a les preposicions catalanes es col·loquen al final del sintagma.

### LLENGUA I INTERACCIÓ SOCIAL

En aimara no trobem cap paraula que es pugui traduir per la paraula catalana 'hola'.

com estàs?	<b>kanisarakí?</b>
molt bé	<b>walikisktua</b>
gràcies	<b>yuspara</b>
de res	<b>janiw kunakiti</b>
benvingut	<b>suma puriwi</b>
adéu	<b>yaqha urukuma</b>
com et dius?	<b>kunsa tatasa?</b>
em dic...	<b>satawa...</b>
bon dia	<b>aski churutam</b>

sí	<b>jisa</b>
no	<b>janiwa</b>
<b>LÈXIC</b>	
<b>Termes de parentiu</b>	
En aimara hi ha dos termes diferents per expressa la paraula catalana 'germà'. Si és el germà d'un home s'utilitza la paraula 'jila', mentre que si és el germà d'una dona s'utilitza 'jilata'	
mare	<b>taika</b>
pare	<b>auki</b>
avi	<b>achachila</b>
àvia	<b>awicha</b>
fill	<b>yoqa</b>
filla	<b>phucha</b>
marit	<b>chacha</b>
muller	<b>warmi</b>
germana	<b>kullala</b>
<b>Sistema numeral</b>	
1	<b>maya</b>
2	<b>paya</b>
3	<b>kimsa</b>
4	<b>pugi</b>
5	<b>phisca</b>
6	<b>suxta</b>
7	<b>paqalqu</b>
8	<b>kimsaqalqu</b>
9	<b>llatunka</b>
10	<b>tunka</b>
11	<b>tunka mayano</b>
20	<b>pätuna</b>

100

**pataka**

### Expressió del temps

Entre el català i l'aimara trobem diferències pel que fa a la categorització del temps. Si en català situem el futur al davant i el passat al darrere, en aimara s'expressa de manera totalment oposada. El futur, com que no el coneixem es troba a l'esquena, no visible, el passat, en canvi, com que ja l'hem viscut i el podem veure i recordar, es troba al davant. Per exemple, la paraula 'demà' és 'arumanthi', que significa 'el dia de darrere', i la paraula per 'ahir', 'wasuru', vol dir 'el dia del front'.

Els dies de la setmana que s'utilitzen en aimara són una adaptació dels termes utilitzats en castellà, on els dies de la setmana fan referència a diferents déus. Per exemple el terme per dilluns 'phaqh uru' vol dir 'el dia de la lluna', ben igual que el castellà 'lunes'. Els termes aimares propis s'han perdut.

dilluns	<b>phaqh uru</b>
dimarts	<b>sajra uru</b>
dimecres	<b>illapa uru</b>
dijous	<b>wara uru</b>
divendres	<b>chasca uru</b>
dissabte	<b>curmi uru</b>
diumenge	<b>inti uru</b>

### ESTATUS CULTURAL DE LA LLENGUA

Si bé l'aimara ara és parlat al voltant del llac Titikaka, la seva extensió en l'època precolombina era molt major. En un primer moment es varen veure desplaçats pels quítxua, poble que s'estava estenent cap el sud del continent. Amb l'arribada dels colonitzadors el castellà va esdevenir llengua dominant. Els primers estudis descriptius de l'aimara foren desenvolupats per missioners jesuïtes que, en la seva missió evangelitzadora, varen crear materials sobre la llengua.

Pel que fa a l'estatus, l'aimara es troba subordinat a l'espanyol, llengua majoritària i amb més prestigi. Tot i això, trobem diversos mitjans de comunicació audiovisuals i escrits en aimara, així com també producció literària i musical. L'aimara té un paper molt important en la identitat aimara i en les diferents pràctiques culturals i religioses.

### RECURSOS SOBRE LA LLENGUA DISPONIBLES A BARCELONA

Centre Bolivià Català

Raíces Asociación Boliviana



Material elaborat per Linguapax amb el suport de:



Ajuntament  
de Barcelona



Diputació  
de Barcelona

Asociación Cultural Perú Ritmos y Costumbres - <http://www.peruritmosycostumbres.tk>

Asociación cultural Alma Peruana /NOQANCHEQ

Centro Peruano de Barcelona

### **Bibliografia**

[www.ethnologue.com](http://www.ethnologue.com)

[www.omniglot.com](http://www.omniglot.com)

[www.glottlog.com](http://www.glottlog.com)

[www.wals.info](http://www.wals.info)

<http://pueblosoriginarios.com/lenguas/aymara.php>

[http://www.antropologia.cat/files/La%20lengua%20jaqi%20arua%20\(aymara\)%20como%20elemento%20de%20identidad.%20Domenico%20Branca.pdf](http://www.antropologia.cat/files/La%20lengua%20jaqi%20arua%20(aymara)%20como%20elemento%20de%20identidad.%20Domenico%20Branca.pdf)

<http://www.indianskejazyky.cz/espanol/aymara/historia-del-aymar a>

